

2. LEWO (106) av

e oraz o jasne.

Sł stp s.v. lewy, Cn: w lewo, Linde XVII w.

Przysłówek od „lewy” [tylko w wyrażeniach przyimkowych] (106) :

1. Tam, gdzie lewa strona (94) :

»na lewo« = *na lewą stronę; ad sinistram PolAnt (56): BielSpr b2, 34v; Puściwłzy Gdańki Blokus imo Hylę Ma żeglowania do Bornholmu chwilę. Więc imo Rugen ábo fię ná lewo Puści poźzewo. KlonFlis D; Czáfem ná lewo żeglował w Hádryey/ Do Wenecyey. KlonFlis D2, F4.*

~ *W połączeniu szeregowym (1):* Rufzania też ieft łzełćioraki obyczay/ bowiem rufzamy fię wzgorę albo na doł/ przed fię albo za fię/ na prawo albo na lewo. *KłosAlg A3.*

W przeciwstawieniu: »na prawo ... na lewo« (4): *KłosAlg A3; RejZwierz 109; powiedźcie mi gdzie fię obroćć mam/ iefliż ná práwo álbo ná lewo [ad dexteram vel ad sinistram]. BibRadz Gen 24/49; BielSpr 34.*

Szereg: »ani na prawo, ani (nie) na lewo« = *w żadną stronę; ad dexteram et (ad) sinistram PolAnt [szyk 3:1] (4): BibRadz Num 22/26, 1.Reg 6/12; Ktory gdy od Krolá mowić powftanie/ naprzod iáko wryty pień ná ziemię pátrzy/ potym oczy podniešie/ nierufzáiąc łobą áni ná práwo/ ani ná lewo/ ręką áni nogą nie gra/ áni brody poćiąga OrzRozm Q4; BielKron 63. [Ponadto w przeciwstawieniu 4 r.].*

W przeni (43):

Zwrot: »(nie) uchylać się (a. (u)chylić się, a. odchyłać się) itp. (ani, albo) na prawo (a. w prawo) i (ani, albo) na lewo« = *(nie) być niewzruszonym, stałym w swoich uczuciach, zasadach i postępowaniu; być czemuś posłusznym; wiernie przy czymś lub kimś stać; non declinare a. deflectare a. recedere ad dext(e)ram (et a. aut) (ad) sinistram PolAnt, Modrz; non declinare in partem dexteram vel sinistram Vulg [szyk zmienny] (43): ále iż nam Bog łowem łwoim zágrodił/ miedze vkazał/ y niekazał fię nam vchyláć/ áni ná práwo áni ná lewo/ iedno to tzyńić/ co on thylko łam przykázuię. KrowObr 109; Leop Deut 17/20; ále teraz gdy nam pan Kryłtus zniknął/ vkáz że mi Tabernaculum widome ná mieyfcu ięgo/ ku ktoremu bych ia oko y wiárę łwá/ iáko ku Celowi łkłádáiąc/ niezłáđził áni ná lewo áni ná práwo? OrzList c2v; BibRadz Deut 28/14, Ios 1/7, 23/6, 4.Reg 22/2, Is 30/21; OrzRozm E3; Nie vłtępuymy namniey ná práwo áni ná lewo/ ábyłmy rozumiełi włzytko co czyniemy. GrzegRóżn 14v, M2v; BielKron 46v, 90v; OrzQuin N; á nie dáy łie vnoić áni ná lewo áni ná práwo omyłnym wymyłom łwiátá tego RejAp 198, 43; Słuchayże rádźęć pilno tu náuki á vpominánia Páná łwoięgo/ á nie odnoś łie áni ná lewo áni ná práwo od niego/ zá tymi omyłnemi rádámı RejPos 262v, 63v, 64, 64v, 81v, 178v, 189, 189v; Ieft człowiek łtały by Cedrowe drzewo/ Nie nakrzywi łie wprawo ni ná lewo. RejZwierz 212v, 82v, 103, 137v [2 r.], 191v, 196, 198, Bbb2; WujJudConf 8v; CzechRozm 69v, 99; ModrzBaz 17, 75v; CzechEp 114, 343, 360; NiemObr 71; SkarKazSej 692a. ~*

»na lewo« = *po lewej stronie (19):* Ná lewo záię vyźrzyłz w brzegu dźiureł/ Co nią wypija wiłłá gnuśną Bzurę *KlonFlis F4v.*

~ *W przeciwstawieniu:* »na prawo ... na lewo« (16): *Iako thády kádył szethł nyaprawo moye praczky anyalewo mrokowszkye ZapWar 1516 nr 2123, 1515 nr 2175 [2 r.], 2176 [2 r.], 2177, 1520 nr 2181, 2253 (16).*

Szereg: »na prawo i na lewo« = *wszędzie (1)*: Abowiem rozmnożyłz się ná prawo y ná lewo [*Quia dextera et sinistra erumpes*] *BibRadz Is* 54/3. [*Ponadto w przeciwstawieniu 16 r.*].

W przeni (1): ia nie przepuścę Niniwen miáftu wielkiemu (to iest nie dopuścę złości.) w którym iest ludzi bárzo wiele/ miedzy ktorými żadny niewie ná prawo álbo ná lewo [*qui nesciunt, quid sit inter dexteram et sinistram suam Vulg Ion* 4/11]. *BielKron* 92. ~

»w lewo« = *w lewą stronę; laevorsum, laevorsus, sinistrorsum, sinistrorsus, sinistra, ad sinistram Cn* (14): Pothym w lewo sie vdał ku południu *BielKron* 441v.

~ *W połączeniach szeregowych (2)*: *BudBib Ez* 10/11; Roch ma tę wolność/ y nádane prawo/ Przodkiem y zádkiem/ w lewo bić/ y w prawo. *KochSz* A3.

W przeciwstawieniu: »w lewo ... w prawo« (5): Y rozdzielili się iedni w lewo/ drudzy w prawo *SkarŻyw* 258, 283 [2 r.], 601; *WysKaz* 5.

Zwrot: »nie ustąpić ani w prawo ani w lewo« = *nie zbaczać z obranej drogi (1)*: Ponieważ pielgrzym [...] drogą swoią idzie/ nie vftępując áni w prawo ani w lewo *WysKaz* 5.

Szereg: »w lewo albo w prawo« = *dookoła, wokół (1)*: Poyrzę w lewo/ álbo w prawo *KochPs* 206. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.; w przeciwstawieniu 5 r.*].

W przeni (5):

Zwrot: »niezwodzić się itd. ani w lewo ani w prawo« = *być niewzruszonym, stałym w swoich zasadach i postępowaniu [szyk zmienny] (5)*: A nye długo odkładáyac/ yutro dali bog tento práwy kołcyoł Krytułow/ ktorego fye dzyerzeń mamy/ ná oko mi vkażesz. Zá co cye bárzo prośę. Iżebym fye nye obładził áni w prawo/ áni w lewo. *KromRozm II* y3, fv; *KromRozm III* C6; nie vftąpiłz od rzeczy/ ktorą vkażą tobie (áni) wpráwo/ áni wlewo [*non declinabis ... ad dexteram et ad sinistram*]. *BudBib Deut* 17/11; y zakon pełniac niewodz się áni wlewo áni wpráwo *SkarŻyw* 501. ~

»w lewo« = *po lewej stronie; ad laeva, ad laevam, sinistra, ad sinistram Cn* (5): Poniżey w lewo czerwieni się dawny Włodfláwek *KlonFlis* G, Gv, G2v.

~ *W przeciwstawieniu*: »w lewo ... w prawo« (2): Iest przed abramem polye domu thego Iacuba Zida flup zgalką po kthorem wyno spużczayą do pywnyczą wchedłchi donyego wdom yesth yzba nadolye wlyewo a kuchnya wpráwo tbeż nadolye *LibMal* 1547/129v; *KlonFlis* G4v. ~

Cf LEWY **1.b.a.** »w lewo«.

2. Niewłaściwie, nienależycie, na złe (12) :

»na lewo« (7): y dżiliefzy Zydowie then obyczay máia/ iż więcey ftrzegą fwych błażeníkich obyczáiw táiemnie żywac niż piłmá Świętego/ ktore ná lewo obrácaia. *BielKron* 464v; Ia ginac/ ná was Rátá/ wołam: [...] żagle ná trámontanę náciągaycie/ na lewo ku Niemcom nieuchodźcie/ wiátrów zachodnych fye bóyćie/ Polfkimi pływaycie *OrzQuin* A3v; *GórnDworz* D5; Bo iefli sie ná lewo s tey prawdy vchylifz/ Iście w tym głuchym lefie bárzo drogę zmylifz. *RejPos* 357v; *WujJud* 76.

~ *Zwroty*: »na lewo się kierować« = *postępować źle (1)*: MOglic go tak z vrzędu/ przewać tym Krzywieńskim Lecż go w cnotę á w ftałość/ możesz zwác prościeńskim. Bo sie ifcie ná lewo/ nie kieruie nigdy *RejZwierz* 57v.

»szacować na lewo« = *nisko cenić (1)*: Ieflibyś też z niełáfki/ ná lewo fzacował/ Małz pápir nápiłz lepiefy/ ia będę dziękował. *RejFig* Ee4. ~

»w lewo« (5): A tak Radżecz niewilatay Dzerfse pilnie Płota Niewjnofie nazbyt wlewo Bocz tam błędne Wrota *RejKup* ee7v; Boć ieden gościniec wśzytkim do prawice Bożey/ ták też zafię/ czego nas Pánie Boże vchoway/ y w lewo. *BibRadz* *2v; ia będąc ná ten czás człowiekiem poczciwie vpádłym/ ále iednák czuiąc fię być ná wźzem cnotliwym y poczciwym Sláchćicem Koronnym/ áczem był z niechętnymi ná ten czás W. M mego Mćiwego Páná coś wykroczył w lewo *CzahTr* A2, F4v.

~ *W przeciwstawieniu*: »w lewo ... prawa droga« (1): Lecż iefli płomień nie zgáfnie/ y owfzem fię zarzyć imie/ w ten czás Dworzánin ma tho vmyflić/ [...] áby w lewo nie záchodził/ á fprofney miłości nie náfládował/ ále iżby fię prawey drogi/ kthora do niebá wiedzie trzymał *GórnDworz* Mmv. ~

Cf **LEWIE**

KN, ZCh